

УДК 351

С. В. Сімак,
здобувач Академії муніципального управління

ВДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

Анотація. В статті запропоновано механізм структуризації комплексу цілей стратегії розвитку інвестиційно-будівельного комплексу; розглянуто етапи вибору стратегії розвитку інвестиційно-будівельного комплексу; визначено елементні критерії оптимальності розвитку інвестиційно-будівельного комплексу.

Annotation. The article deals with the mechanism of structuring objectives of the strategy of development of investment-construction complex, considered the stage of choosing a strategy of investment-construction complex, proposed by elemental optimality criteria of investment-construction complex.

Ключові слова: інвестиційно-будівельний комплекс, організаційно-економічне забезпечення аналізу; стратегії розвитку інвестиційно-будівельного комплексу.

Аналіз останніх наукових досліджень. Теоретичним підґрунтям дослідження стратегій розвитку інвестиційно-будівельного комплексу є праці І. Ансоффа, А. Курно, А. Маршала, Дж. Мілля, М. Портера, А. Сміта, Ф. Хайєка, Е. Гекшера, Й. Шумпетера. Проблема підвищення ефективності державного управління розвитком будівництва присвячено роботи вітчизняних вчених О. Амоші, П. Бельського, С. Бойка, З. Варналія, В. Воротіна, В. Гейця, Б. Данилишина, М. Долішнього, Я. Жаліла, В. Козика, М. Козоріз, Ю. Макогона, Є. Палиги, та інших. Проте, незважаючи на значний науковий доробок, у вітчизняній економічній літературі не повністю розв'язано всю сукупність проблем вибору стратегії розвитку інвестиційно-будівельного комплексу. Зокрема, недостатньо досліджені механізми взаємоузгодження цільових орієнтирів розвитку комплексу на різних рівнях державного управління та регулювання, потребують удосконалення методологічні підходи до стратегічного планування розвитку інвестиційно-будівельного комплексу.

Постановка завдання. Дослідити особливості формування стратегії розвитку інвестиційно-будівельного комплексу; розглянути етапи вибору стратегії розвитку інвестиційно-будівельного комплексу; запропонувати елементні критерії оптимальності розвитку інвестиційно-будівельного комплексу.

Результати. Відповідно до основних напрямів стабілізації економіки України приділяється значна роль подоланню наявних кризових явищ у інвестиційно-будівельному комплексі. Метою організаційно-економічних перетворень комплексу є максимальне підвищення ефективності й конкурентоспроможності, що реалізуються на державному рівні шляхом створення необхідної для функціонування галузі нормативної правової бази, а також на галузевому рівні - на основі підвищення якості, зниження строків і вартості будівництва, організаційно-технологічного реформування його матеріально-технічної бази [4, с.171]. Саме аналіз ефективності державної стратегії розвитку комплексу виступає одним з головних засобів виявлення й мобілізації внутрішніх резервів розвитку комплексу і його елементів.

В першу чергу необхідна індикація проблем, тобто систематизація їх у вигляді впорядкованої сукупності індикативів - найменувань конкретних показників і індикаторів розвитку, що безпосередньо пов'язані з аналізом кожної проблеми й концепції її рішення, що припускає формулювання проблеми, опис цілей і критеріїв якості рішень [1, с.239]. Тому другим кроком можна назвати виявлення пріоритетних для вирішення проблем, а також перспективних проблем, тобто назриваючих, які вже дають про себе знати, і очікуваних, які можуть виникнути за певних умов у процесі розвитку системи. Аналіз перспективних проблем здатний представити проблемну ситуацію в суттєво іншому ракурсі. За даними аналізу перспективних проблем формується «дерево проблем», яке вибудовується на трьох рівнях: поточні, ті що назривають і очікувані. І третім кроком є цілепокладання, тобто формулювання цілей на всіх рівнях і їх коректування, що змінює процес вирішення проблем або їх зміст. При цьому головним у цілепокладанні є визначення кінцевої мети рішення проблеми й визначення оптимального критерію (рис. 1).

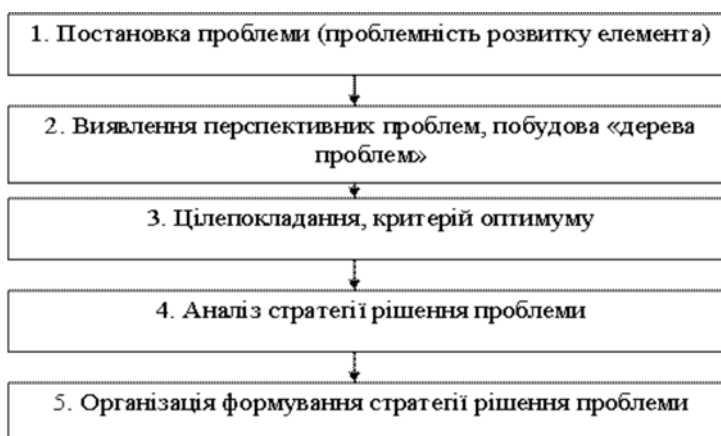

Рис.1. Етапи аналізу проблеми розвитку інвестиційно-будівельному комплексу

Забезпечення реалізації стратегії розвитку інвестиційно-будівельного комплексу можливо за рахунок створення необхідних передумов і умов для ефективного функціонування його як цілісної системи, а також підвищення результативності функціонування керуючої й керованої підсистем [2, с.96]. Такий підхід припускає необхідність визначення й формування критеріїв оптимальності розвитку системи. Для однозначності формулювань стратегії доцільним представляється опис її в термінах основних показників системи, що пов'язане з необхідністю диференціації (квантифікації) загальної мети на ряд більш конкретних підцілей основі чого формується багаторівневе ієрархічне дерево цілей. При цьому рекомендується в набір цілей нижнього рівня включати цілі, що характеризують різні сторони функціонування інвестиційно-будівельного комплексу і його підсистем і елементів. Цілі реалізації стратегії розвитку інвестиційно-будівельного комплексу повинні бути вимірними, тому що тільки вимірні цілі дозволяють порівнювати стратегії по оптимальності, досяжності й пріоритетності. Усі елементи функціонування системи (вхід, вихід, фактори зовнішнього середовища тощо) мають певні вимірні оцінки (кількісні), які характеризують ефективність, якість, взаємозв'язок і взаємозумовленість процесів у комплексі. Кількісні оцінки утворюють сукупність первинних виробничо-економічних показників діяльності елементів інвестиційно-

будівельного комплексу. Особливу значимість здобувають щодо цього цільові функції, критерії оптимальності розвитку комплексу в цілому, що є предметом безпосереднього цілепокладання і відображують ступінь задоволення інтересів усіх учасників реалізації стратегії розвитку в умовах мінливого зовнішнього середовища. Пропонуємо наступну структуру комплексів цілей:

- група цілей, що орієнтована на задоволення потреб членів комплексу в цілому;
- група цілей, що представляє сукупність вимог, запропонованих окремим елементам комплексу для досягнення заданих кінцевих результатів функціонування, а також що забезпечують економічну ефективність реалізації стратегії розвитку кожного з елементів;
- група цілей, що відображає необхідність створення потенціалу для майбутнього розвитку: необхідної системи інформаційного забезпечення, кадрового потенціалу, ресурсного потенціалу ресурсного тощо;
- група цілей, що містить вимоги комплексу до надсистеми по забезпеченню умов виконання її своїх функцій.

Фактично всі показники, що характеризують значимі аспекти розвитку системи розглядаються як цільові показники, тобто є предметом цілепокладання.

У загальному випадку процес диференціації цілей приводить до побудови багаторівневого дерева цілей, кількість рівнів якого залежить від ступеня деталізації, який потрібен для одержання на нижньому рівні цілей повного ненадлишкового набору вимірних цілей, одержання якого пов'язане із необхідністю врахування великої кількості підцілей, а також втратою групи цілей властивості ненадмірності через подрібнення. Тому багато дослідників розвитку соціально-економічних систем дають перевагу кількісно вимірювальним цілям, перевагою яких є те, що їх використання дозволяє виділити максимальну за значенням результативності стратегію системи.

Процес диференціації рекомендується здійснювати до одержання кількісно вимірних цілей, внаслідок чого виникає завдання визначення для кожної мети одного набору речовинної функції, що похідною від цілі. В основу критерію оптимальності вибору стратегії можуть бути покладені різні принципи, що базуються на мінімаксовій стратегії: мінімізація витрат на досягнення заданого рівня розвитку, максимізація інтегральної оцінки ефективності; порівняння ефекту від рішення проблеми з витратами на реалізацію стратегії й максимізація їх різниці.

Таким чином, процедуру вибору стратегії можна розділити на три етапи:

- визначити кожному варіанту стратегії відповідну функцію, що відображає динаміку витрат на реалізацію;
- кожному варіанту стратегії визначити різницю між нормативними показниками і фактичними показниками динаміки ефективності заходів реалізації стратегії;
- вибір оптимального варіанта спільної динаміки витрат і результатів, що забезпечують мінімум функціоналів $G(Y(t))$;

$$\min G(Y(t)) = \Phi_{\Sigma} (t_1 \Delta Y^*(t)) + U_{\Sigma} (t_1 \Delta Y^{**}(t)) \quad (1)$$

де: $\Phi_{\Sigma} (t_1 \Delta Y^*(t))$ - сумарний збиток, що відповідає довільній траєкторії рішення проблеми;

$Y^*(t)$ - значення вихідних показників систем, при яких не виникає негативних соціально-економічних наслідків;

$Y^{**}(t)$ - прогнози значення вихідних параметрів системи;

$U_{\Sigma} (t_1 \Delta Y^{**}(t))$ - сумарні витрати на забезпечення приросту ΔY^{**}

Основний ефект від розробки й реалізації стратегії розвитку системи полягає в ефекті комплексності окремих елементарних стратегій, які можуть поєднуватися, орієнтуючись на пріоритетні значення розвитку системи. Пріоритетними показниками повинні стати оцінки реалізації соціальних і екологічних цілей, спрямованих на задоволення результатами розвитку.

У той же час, виходячи з того, що інвестиційно-будівельний комплекс як соціально-економічна система складається з різних підприємств, організацій і фірм (підсистем), можна говорити про наявність ієрархічної серії критеріїв оптимальності, за допомогою яких слід оцінити ефективність функціонування й розвитку самої системи і її підсистем. Загальний критерій оптимальності характеризує ефективність розвитку інвестиційно-будівельного комплексу в цілому, виходячи з умов досягнення цілей. Критерій оптимальності відображає ефективність розвитку окремої підсистеми (підприємства) виходячи із її власних цілей. При цьому залишається важливим питання про ефективність внеску окремого підприємства, що входить у комплекс, на підвищення ефективності розвитку комплексу в цілому. Тому критерієм оптимальності підсистеми може служити й той, який характеризує внесок, внесений нею на досягнення цілей розвитку інвестиційно-будівельного комплексу в цілому. Визначення цього критерію оптимальності пов'язане з визначенням динаміки ефективності розвитку комплексу, що викликана ефектом функціонування розглянутого (конкретного) підприємства.

Таким чином, можна зробити висновок, що при дослідженні ефективності стратегії розвитку системи доцільно використання, як елементарних критеріїв оптимальності, так і основних критеріїв, які залежно від ієрархічного рівня розгляду можуть виступати в ролі загального критерію оптимальності. При такому підході оптимальним рішенням при формуванні стратегії може бути таке, яке забезпечує досягнення поставленої мети розвитку при мінімальних ресурсних витратах (матеріальних, фінансових, трудових тощо) і досягнення максимальної ефективності реалізації поставленої мети.

Застосовуючи основний критерій оптимальності до системи в цілому, можна встановити залежність обсягу витрат ресурсів на формування й реалізацію стратегії розвитку з показником ефективності системи в цілому, для того щоб визначити оптимальний варіант розвитку системи.

Традиційно завдання, у яких необхідно визначити оптимальну комбінацію варіантів розвитку окремих елементів, що утворюють систему, яка спрямована на вирішення проблем розвитку, формуються у вигляді завдань математичного програмування, як правило лінійного, часто з булевими змінними. Математично формалізована постановка завдання оптимізації в загальному виді найчастіше полягає у пошуку мінімуму деякої функції, яка є кількісною характеристикою одержуваних результатів:

$$Q = \Phi(\xi_1, \dots, \xi_n; \eta_1, \dots, \eta_n) \quad (2)$$

де: $\xi_1, \dots, \xi_n; \eta_1, \dots, \eta_n$ - кінцеве число дійсних змінних (керованих і некерованих відповідно).

Однак, основна складність оптимізації полягає в тому, що формування стратегії припускає аналіз не тільки змісту й обсягу змін, що відбуваються в окремих елементах системи, але й способу їх досягнення. У випадку не одиничності способу цих змін з'являється ще один розріз, який пропорційно збільшує змірність завдання. Зі сказаного випливає, що необхідно замість універсального оптимізаційного підходу виробити більш спрощений підхід, що базується на змістовному аналізі проблеми. Основна ідея такого спрощення полягає в визначенні двох основних етапів розробки керуючих впливів, спрямованих на розв'язок проблеми:

- формування альтернативних варіантів елементарних об'єктних, групових функціональних стратегій і оцінка витрат і результатів по кожній з них;
- ефективного з розглянутих варіантів.

Програма розвитку інвестиційно-будівельного комплексу розглядається як комплекс заходів щодо створення різних елементів і заходи щодо проектування системи контролю й управління їх реалізацією.

Сукупність основних елементів, що відповідають реальним системам, забезпечують реалізацію стратегії та описують їх властивості, є варіантом аналітичної системи, яка має свою власну структуру [5, с.52].

Розгорнутий опис такої системи повинен містити:

- комплекс показників, що характеризують оптимальну стратегію рішення проблеми;
- оцінку стану й перспективи технічних, організаційних і інших умов створення цих елементів і оцінки інвестиційних витрат.

Для кожної окремо виділеної проблеми можуть бути сформульовані типові напрями вирішення. Але, вирішуючи проблеми розвитку складної соціально-економічної системи, необхідно враховувати, що багато дій за розв'язанням локальних проблем часто взаємозалежні між собою орієнтовані на поліпшення параметрів, спільністю ресурсів, спільністю об'єктів і суб'єктів управління. Такий підхід визначає необхідність аналізу стратегії розвитку системи, який складається з певних процедур: аналізу структури стратегії розвитку системи й елементарних стратегій, вибір критерію ефективності стратегії, моделювання при аналізі варіантів стратегії й формування стратегії.

Цільові настанови розвитку інвестиційно-будівельного комплексу як складної системи можуть бути сформульовані й виділені по групах цілей, що обумовлені зовнішніми вимогами до якості реалізації функцій системи й цілей, породжених власними інтересами й перевагами самої системи.

У процесі комплексного аналізу доцільно дослідження й порівняння минулих стратегій розвитку й майбутніх стратегій, вибір яких являє собою стратегічне рішення, тому що зміни співвідношень між значеннями вагомих показників у динаміці спричиняють зміну стратегії розвитку системи. Тому необхідний аналіз єдиної для комплексу стратегії розвитку, з метою вибору найбільш ефективної, що забезпечує найкращу динаміку розвитку й усунення існуючих або назриваючих проблем. При цьому предметом аналізу повинні стати фактори, що впливають на розвиток системи (як внутрішні, так і зовнішні). Стратегію розвитку можна назвати змішаною, тому що вона складається із сукупності об'єктних, групових і функціональних стратегій, об'єднаних за ознакою поліпшення різних проблемних характеристик інвестиційно-будівельного комплексу в цілому як соціально-економічної системи. У той же час необхідно відзначити, що стратегічні параметри розвитку системи в багатьох випадках залежать від параметрів розвитку її функціональних підсистем і елементів, на основі яких формуються об'єктні, групові й функціональні стратегії. У цьому випадку кожне будівельне підприємство комплексу розглядається як підсистема, елементарна стратегія розвитку якої буде

характеризуватися сукупністю об'ємних характеристик усіх потоків, що надходять у систему, а сукупність конкретних потоків змінних буде являти собою конкретний варіант елементарної стратегії. Суб'єктом реалізації стратегії є система управління підприємства, на вхід якої надходять фінансові ресурси, а виходом є економічні показники. Причому, у процесі розвитку відбувається виникнення різних протиріч управління, коли система зустрічається з певними ситуаціями: зміною виробничого потенціалу (нескоординоване); неефективністю заходів щодо вдосконалення технології, перерозподілу зовнішніх і проміжних ресурсів тощо.

У теж час той самий елемент (підприємство, організація) комплексу може брати участь у реалізації різних елементарних стратегій, що визначає виникнення завдання балансування сукупності елементарних стратегій з його можливостями. Аналіз стратегій на несуперечливість із позиції їх об'єкта носить змістовий характер [4, с. 173]. Його головним завданням є дослідження ситуацій, що виникають із об'єктами реалізації декількох елементарних стратегій, виявлення протиріч управління й виробництва або компромісного варіанта управління даним об'єктом, або принципово нової стратегії.

Завдання визначення оптимальної комбінації варіантів розвитку окремих елементів системи, аналіз варіантів стратегій розвитку звичайно формулюється у вигляді завдань математичного програмування, при цьому склад, структура й закономірності функціонування описуються технологічною матрицею, де в сукупності досліджуються можливості зміни властивостей кожного окремого елемента.

Однак, для рішення завдань аналізу й розробка оптимальної стратегії часто виявляється неефективним через складність побудови й реалізації завдань математичного програмування. Більш спрощений підхід, зручний у реалізації й з позицій аналізу результатів базується на концентрації управлінських впливів на формування альтернативних варіантів елементарних об'єктних, групових функціональних стратегій і оцінці витрат і результатів по кожній з них, а також на виборі найбільш ефективного з досліджуваних варіантів, який полягає в наступному:

- формуванні ефективних варіантів стратегій;
- аналізі результатів реалізації їх, оцінці й виборі найкращої.

Окреме будівельне підприємство, що утворене сукупністю однотипних елементів, пов'язаних між собою потоками продуктів і послуг, можна представити у вигляді графа, де вершинами є елементи підприємства, а дуги відображують матеріально-речовинні або інформаційні зв'язки між ними. При цьому така модель дозволяє відобразити взаємозв'язок і конкретних стратегій. Якщо розглядати вершини графа як підсистеми й елементи інвестиційно-будівельного комплексу, а з'єднуючі їхні дуги як потоки інформації, послуг, впливу, опосередковане певним потоком, то перелік дуг, що входять у вершину й вихідних з неї, характеризують діяльність даної підсистеми з необхідною адресністю витрат і результатів. При такому підході варіанти управління, що оцінюються за допомогою орієнтованого графа, будуть являти собою всі набори змін, що проходять по дугах і техніко-економічних і соціальних показників їх перетворення (у процесі розвитку) у кожній з вершин.

У нових умовах господарювання розвиток будь-якої соціально-економічної системи велике значення має її маркетингова діяльність, з якої й починається планування варіантів стратегії розвитку. Це визначає необхідність аналізу ефективності маркетингу, який повинен проводитися в рамках комплексного аналізу розвитку інвестиційно-будівельного комплексу.

Якщо головною метою розвитку є максимальне підвищення якості продукції й конкурентоспроможності підприємств будівельного комплексу, то необхідний комплексний аналіз ринкових можливостей і ризиків на кожному етапі розвитку (табл. 1).

Таблиця 1. Комплексний аналіз ринкових можливостей і ризиків розвитку системи

Сильні сторони	Слабкі сторони	Можливості	Ризики
Адекватні фінансові ресурси	Слабкий фінансовий потенціал	Перспективи виходу на нові ринки (ринкові ніші)	Можливість появи нових конкурентів
Компетентність	Недолік управління, поверхнєве розуміння проблеми	Розширення виробництва	Низька ефективність розвитку
Висока кваліфікація маркетингової служби	Низькі маркетингові здатності	Розширення асортиментів	Уповільнення зростання
Ефективність, що пов'язана з розмірами ринку	Уразливість до конкурентного тиску.	Можливості стимулювання попиту	Несприятлива політика держави
Ефективність Інноваційної діяльності	Відставання в сфері НДДКР		Посилення тиску з боку покупців і постачальників
Інноваційні можливості	Застаріле обладнання		Несприятливі зміни ситуації
Переваги в області конкуренції	Конкурентні недоліки		

Комплексний аналіз повинен всебічно проаналізувати ринкову ситуацію й дати комплексну оцінку стану ринку з позиції маркетингової стратегії конкретного підприємства (або системи в цілому), тобто аналіз можливостей і сприятливості кон'юнктури для здійснення поставленої мети. Комплексна оцінка стану ринку по його основних параметрах проводиться на даній відрізок часу з наступним виявленням причинно-наслідкових зв'язків, що обумовили певну ринкову ситуацію.

Аналіз ефективності маркетингу повинен проводитися в певній послідовності, починаючи з розробки методики аналізу ефективності маркетингу на конкретному підприємстві, до організації процесу реалізації маркетингової стратегії і її стимулювання.

При цьому основною складовою методики аналізу ефективності маркетингової стратегії є виявлення складу критеріїв відповідності управлінських і виробничих процесів в організації концепції маркетингу, їх оцінка й аналіз [5, с. 122]. До критеріїв відповідності управлінських і виробничих процесів розвитку концепції маркетингу можна віднести:

- проведення аналізу й оцінка якості етапів розвитку по стадіях їх життєвого циклу, управлінських і виробничих процесів;
- аналіз дотримання принципів раціоналізації процесів, їх оцінка;
- регулярна оцінка й аналіз ефективності маркетингу;
- система відповідальності за недотримання концепції маркетингу;
- стимулювання реалізації й дотримання концепції маркетингу.

Ефективність маркетингової стратегії розвитку доцільно визначати по кожному заходу, спрямованому на дотримання критеріїв відповідності структур і процесів концепції маркетингу. Такий підхід дозволяє зрозуміти й оцінити стан підприємства (комплексу) на певний момент і можливості його розвитку для досягнення поставленої мети. Аналіз маркетингової стратегії дозволяє виділити конкурентну стратегію, спрямовану на розвиток тих елементів корпоративної діяльності, які забезпечують успіх у конкурентній боротьбі.

Особливо актуальним стає в ринковій економіці порівняльний аналіз ефективності окремих підприємств (бенчмаркетинг), який дає можливість зрозуміти сильні й слабкі сторони їх діяльності в порівнянні з конкурентами в галузі й поза неї. Бенчмаркетинг є безперервним процесом, спрямованим на підвищення конкурентоспроможності кожного елемента системи, наслідком якого є стратегічна інформація, необхідна для проведення аналізу розвитку інвестиційно-будівельного комплексу в цілому. При цьому необхідною стає організація аналітичної роботи на підприємствах комплексу та розробка інформаційної системи підтримки управлінських рішень по реалізації завдань розвитку комплексу.

Будучи одним з найважливіших засобів виявлення й мобілізації резервів розвитку підприємств, організацій і комплексу в цілому, аналіз необхідно розглядати в якості першого щабля у всій сукупності робіт зі створення раціональної й ефективної системи керування процесами розвитку, тобто першим етапом розробки будь-якого заходу в сфері вдосконалення управління розвитком, що охоплює різні елементи системи залежно від його цілей і завдань. Однак, методологічна основа й вихідні позиції аналізу повинні залишатися єдиними, цілеспрямованими, мати цільову орієнтацію. Такий підхід визначає важливість організації аналітичних досліджень, послідовність яких можна розділити на кілька етапів, що не залежать від виду й завдань аналізу:

- складання програми аналізу;
- збір і перевірка вірогідності аналітичної інформації;
- аналітична обробка даних;
- оцінка результатів діяльності об'єкта аналізу й узагальнення результатів аналізу.

ВИСНОВКИ. Таким чином, завдання аналізу стратегії розвитку інвестиційно-будівельного комплексу являють собою вивчення властивостей і ефективності функціонування й розвитку системи залежно від структури зв'язків між елементами й підсистемами зовнішнього впливу й внутрішніх параметрів системи. Саме на основі результатів аналізу функціонування й розвитку системоутворюючих підприємств можна прогнозувати подальший розвиток комплексу в цілому, формувати програми й плани розвитку на довгострокову перспективу. Запропонована в статті послідовність етапів по системному аналізі створюють необхідний імпульс подальшого функціонування інвестиційно-будівельного комплексу, усунення існуючих або назираючих проблем.

Література.

1. Ансофф И. Стратегическое управление / Ансофф И.– М.: Экономика, 1989. – 519 с.
2. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком України: [Монографія]/ О.Б. Коротич. – Х. : Вид-во ХарРІНАДУ “Магістр”, 2006. – 220с.
3. Михасюк І. Державне регулювання економіки / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залого. – К.: Атака, Ельга–Н, 2000. – 592с.
4. Пинда Ю.В. Напрями підвищення рівня конкурентоспроможності будівельного комплексу регіону в умовах відкритої економіки / Ю.В. Пинда // Вісник Львівської державної фінансової академії: Львів. – 2007. – № 12 – С. 170-176.
5. Суворова А.П. Формирование концептуального методологического подхода к анализу строительного комплекса / А.П. Суворова // Проблемы эффективного функционирования строительного комплекса в современных условиях: Сб. науч. тр. – СПб.: СПбГУЭиФ, 2003. – 142 с

ТОВ "ДКС Центр"